

УДК 001.2:[37.014.2:929](045)

СУМІЖНІСТЬ НАУК ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПЕРСОНАЛІЙ

Розман І.І.

TEACHING FOREIGN LITERATURE: CULTURAL ASPECT OF ITS STUDY

Rozman Iryna

У статті розглядаються окремі питання стосовно біографістики, педагогічної біографістики, психології, філософії щодо вивчення біографій особистостей. Закцентована увага на моменті психологізації у дослідженні характеру та історико-соціальному контексті сучасних реалій. Названо форми дослідження життєпису особистостей.

Ключові слова: дослідження, біографістика, педагогічна біографістика, особистість, психологія, філософія.

The article considers some issues related to biography, pedagogical biography, psychology, philosophy for the study of biographies of individuals. Emphasis is placed on the moment of psychologization in the study of the nature and historical and social context of modern realities. Forms of research of biography of personalities are named. In their research, biographers are constantly confronted with all the essential nuances of the term "personality", while they have to use the actual description "and theoretically evaluate", to place the life of a person and his work in a particular historical and social context, in modern realities. To conduct biographical research, scientists use autobiography, historical and biographical essay, comments, reference and auxiliary information, biographical articles, encyclopedias, memoirs; using a diachronic method to investigate the family tree and prosopographic information. It is difficult to do without the various chronicles of the lives of historical and cultural figures. With the introduction of the science of pedagogical biography of representatives of various fields of knowledge and social life into the research field, it faces new challenges. They are related to the need for scholars to have not only the methodological culture of historical and pedagogical studies, but also the relevant specialized knowledge, so it is natural that many of them had the same specialty as the studied personalities.

Key words: research, science of biography, personality, psychology, philosophy.

У процесі нагромадження масиву наукової, навчальної, науково-популярної, довідникової літератури про життєдіяльність педагогічних персоналій в українській історико-педагогічній науці сформувався окремий міждисциплінарний дослідницько-персоніфікований напрям – педагогічна біографістика. Це, з одного боку, зумовило потребу предметного визначення його сутнісно-змістових параметрів та статусу, ролі і місця в системі педагогічних і гуманітарних наук. З іншого боку, складні, динамічні процеси вивчення життя, наукової творчості, професійного досвіду педагогів, учених, освітніх діячів актуалізували необхідність спеціальної розробки методологічних засад педагогічної біографістики, визначення інформативно-пізнавального потенціалу її джерелознавчого комплексу, осмислення наукових здобутків та визначення прогалів і перспектив подальших студій у цьому напрямі [1, с. 6].

Якщо брати в цілому термін «біографістика» – це наукова дисципліна, яка займається дослідженнями, документацією, обробкою та публікацією біографій окремих особистостей.

У цьому контексті особистість, її життєва та творча діяльність (біографія та творчість) як основний предмет біографічного дослідження являють собою базову категорію, якій слід надати пріоритетні знання з точки зору психологічних, філософських, історичних (історико-соціальних) та національних, частково також біологічно-медичних та богословських функцій.

У своїй науково-дослідницькій діяльності біографи постійно стикаються з усіма суттєвими відтінками терміну «особистість», тоді як їм доводиться використовувати

фактичний опис «і теоретично оцінювати», тобто висвітлити життя особи та її творчість у певному історико-соціальному контексті або у сучасних реаліях.

Біографічні дослідження та роботи з вивчення особистостей мають бути переконливими, достовірними, фактично та інформаційно всебічними, вони однаковою мірою стосуються наукової (професійної), а, частково, й художньої біографії та певного обсягу матеріалу.

З професійної точки зору наукової монографії, документальної біографії, біографічного дослідження чи есе, художньої літератури, особливо в історії біографічного роману, новел, і, навіть, чуток, не просто уникнути складнощів: її характер, диспозиція, продуктивність, тобто це і є ментальний та внутрішній світ людини.

З цих причин, до прикладу, кінематографу, крім історичних, необхідно мати базові знання в галузі психологічних та філософських дисциплін, які допомогли б йому більш детально, гнучко та більш всебічно підійти до складного профілю особистості. Момент психологізації пов'язаний із внутрішньою біографією, що складається з різних стимулів, які впливають на дії особистості та її творчу діяльність надзвичайно важливий.

Особистість формується, створюється та розкривається на основі сприйнятливих диспозицій (припущень і схильностей) та зовнішніх соціальних чи інших умов, в яких конкретна людина народжується, розвивається і живе.

Особистість людини у всій її єдності, організації та інтеграції зовсім не є постійною і тьмяною. Вона являє собою динамічну структуру, в той час про яку писав ще в Античності найвидатніший римський лікар і письменник грецької династії Клавдіос Галенос (лат. *Claudius Galenus*, 129 – 199, відомий як радник і особистий лікар імператора Марка Аврелія). Виходячи з темпераменту, цей учений довів існування чотирьох типів особистості: холерик (вибухівка, дратівливість, вогнебезпечність), сангвінік (темпераментний, рухливий, настрій), меланхолік (споглядальний, сумлінна людина, яка все ще віддає перевагу глибокому переживанню, але за своєю суттю чутлива та боязка) та флегматики (байдужа, не вражаюча людина з неврівноваженим і нерухомим типом нервової діяльності, при якому фази подразнення і загасання повільно чергуються) [3, с. 24].

Дослідження біографій відомих особистостей доводить, що суспільству завжди була цікава їх життєдіяльність.

Важлива особливість педагогічної біографістики, яка відрізняє її від біографічних напрямів інших галузей знань (філософії, психології, історії тощо), полягає в тому, що з-поміж персоналій, які стали об'єктом її дослідження, є багато представників різних сфер суспільної думки і соціальної діяльності. Це зумовлено особливостями педагогічного знання, адже їхні стрижневі проблеми – виховання і освіта, формування і розвиток особистості – мають універсальний характер, вони завжди супроводжували розвиток людської цивілізації та перебували в центрі уваги визначних інтелектуалів та державних, громадських, церковних діячів [1, с. 358]

Для проведення біографічних досліджень вчені використовують автобіографію, історико-біографічний нарис, коментарі, довідково-допоміжну інформацію, біографічні статті, енциклопедії, мемуари; за допомогою діахронного методу досліджують генеалогічне дерево та використовують просопографічну інформацію. Важко обійтись без різноманітних за характером літописів життя діячів історії та культури.

Філософія історії доводить, що без важливих особистостей, особливо творчих, педагогів, вчених, дослідників людство відставало би у своїй здатності якісно вдосконалюватися. Активні дослідження і пізнання людини в будь-якому сенсі не можуть замінити жоден кращий комп'ютер і інформативну програму. Цей аксіологічний момент робить особистість одним із основних суб'єктів в історії, на які впливає психологічна, філософська, історико-соціальна та національна діяльність.

Питання феномена особистості тісно пов'язане з біографією, тому необхідно контролювати його (з різних психологічних, філософських, історичних чи історико-

соціальних та національних поглядів чи стосунків), пам'ятати про ці особливості.

Міждисциплінарний підхід до вивчення педагогічних персоналій письменників часто охоплює доволі широкий спектр різних галузей знань. За приклад слугує праця Н. Приймас, яка реконструювала філософсько-педагогічну концепцію У. Самчука під кутом визначення її літературної, мистецької, релігієзнавчої, етнографічної, естетичної, етнопедагогічної, інших складників. Інструментарій цих галузей знань використовувався в проекції з'ясування рефлексій письменника на проблему взаємозв'язку життєвої мети, свободи і відповідальності особистості; національного і патріотичного виховання, формування національної свідомості тощо [3].

У поліструктурному змістовому ключі досліджуються педагогічні персоналії філологів, мовознавців, літературознавців, які в різнопрофільних виданнях ідентифікуються і як представники інших галузей знань і сфер суспільного життя: Л. Булаховський (Т. Путій), І. Верхратський (О. Городецька), П. Житецький (В. Ісаченко), К. Кисілевський (Т. Гаврилук), М. Лавровський (Т. Фарбак), О. Потебня (Н. Зайченко), С. Смаль-Стоцький (Т. Шоліна [1327]), А. Степович (А. Литвин), І. Стешенко (І. Сойко), Ю. Ступак (О. Похілько) та ін. С. Єфремов (Т. Крячко), Яр Славутич (Жученко) (Н. Вороніцька) ін.

Із уведенням у дослідницьке поле педагогічної біографістики представників різних галузей знань і суспільного життя вона постає перед новими викликами. Вони пов'язані з потребою володіння науковцями не лише методологічною культурою історико-педагогічних студій, а й відповідними профільними знаннями, тож цілком закономірно, що багато з них мали такий же фах, як досліджувані персоналії [1, с. 367].

Список використаних джерел

1. Розман І. І. Українська педагогічна біографістика (друга половина ХХ-початок ХХІ століття) : монографія. Ужгород : РІК-У, 2020. С.233-240.
2. Pavol Parenička Cvičenia z biografistiky. Žilinská univerzita. EDIS, 2017. 117 с.
3. Приймас Н. В. Просвітницька діяльність та педагогічні погляди Уласа Самчука (1905-1987 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2008. 20 с.

References

1. Rozman, I. I. 2020. *Ukrayins'ka pedahohichna biohrafistyka (druha polovyna XX-pochatok XXI stolittya) [Ukrainian pedagogical biography (second half of the XX-beginning of the XXI century)]*. Uzhhorod: RIK-U.
2. Pavol Parenička Cvičenia z biografistiky. 2017. Žilinská univerzita. EDIS.
3. Pryymas, N.V. 2008. *Prosvitnyts'ka diyal'nist' ta pedahohichni pohlyady Ulasa Samchuka (1905-1987 rr.) [Educational activities and pedagogical views of Ulas Samchuk (1905-1987)]*. Abstract of the dissertation. Candidate of Pedagogical Sciences. Ternopil National Pedagogical University named after Vladimir Hnatiuk. Ternopil.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>